https://doi.org/10.53656/bel2026-2-2V

МУЗЕЙ И ПАМЕТ ЗА ЗАХАРИ СТОЯНОВ В СЕЛО МЕДВЕН

Проф. д.и.н. Вера Бонева
Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме. Статията очертава основни моменти от историята на Музея на Захари Стоянов (1850 – 1889) в село Медвен и анализира съвременното състояние на културния топос. Музеят е създаден през 1968 г. в къщата, в която видният писател и политик е живял с родителите, братята и сестрите си, преди да напусне родното си село през 1866 г. Старинната дървена жилищна сграда е добре запазена и отлично реставрирана. Ведно с двора и с двата паметника на Захари Стоянов в Медвен тя е основно място на локална и национална памет за един от най-забележителните български творци и държавници от 80-те години на XIX век. Историческият обект е включен в регистъра на недвижимите културни ценности с национално значение. Той е в административната структура на Историческия музей – Котел. Основната експозиция включва три зали с етнографски и исторически материали. Налични са и няколко автентични артефакта, принадлежали на Летописеца. Историческата сграда и експозицията в нея са обект на културен и образователен туризъм, което е предпоставка за развитието на региона. Както музеят, така и споменът за Захари Стоянов в Медвен са съществени елементи от културната памет на нацията за епохата на Възраждането.

Ключови думи: музей; Захари Стоянов; Медвен; културна памет

Захари Стоянов (1850 – 1889) е една от най-ярките, сложни и многозначни личности на обществения, политическия и културния хоризонт на България през 70-те и 80-те години на XIX век. А и до наши дни. Тръгнал от средно заможно семейство от село Медвен в Котленския Балкан, през добруджанските овчарски къшли и русенските абаджийски работилници, той достига до попрището на читалищен и политически деец, революционен лидер от национален мащаб в хода на Априлското въстание от 1876 г. Успял да оцелее във вихъра на бунта и на последвалата го Руско-турска война (1877 – 1878 г.), набралият авторитет и социален опит възрожденец се вписва плътно в следосвобожденското развитие на страната. Макар живял само в рамките на едно десетилетие след освобождението от османска власт,

Джендо Стоянов Джедев[1] безпрекословно се налага като водеща фигура в политическия живот, заставайки в сърцевината на най-успешния български самостоен акт на национално самоопределение – Съединението от 1885 г. (Dimitrov, 2000, pp. 53 – 63). Вихреният му писателски талант и обладаваната от медвенеца огромна творческа енергия пораждат текстове, канонизирали епохата на революционните борби, оформили пантеона на възрожденските герои и създали валидни до момента модели на осмисляне на националния ни развой през последното предосвобожденско и първото следосвобожденско десетилетие (Valchev, 72010, pp. 7 – 107; Daskalov, 2013, pp. 184 – 194). А и далеч отвъд тях.

Широкомерното присъствие на Захари Стоянов в устоите на българската национална идентичност е обект на многобройни и обстоятелствени проучвания в съвременната ни хуманитаристика (Petrova, 1994). Почитта на поколенията към Летописеца[2] на революционните борби, към държавника и журналиста се е отляла в научни форуми, честванията, именувания, мемориални събития. Осем са училищата в страната, които имат за патрон Захари Стоянов. Негови паметници присъстват в централните части на редица градове – София, Варна, Пловдив, Пазарджик, Русе. Захари Стоянов е и сред малцината дейци, чиято памет се пази от *два мемориални музея*, създадени в родното му село Медвен и в града на революционната му младост – Русе (Boneva, 2020, pp. 340 – 342; Velikov, 2020, pp. 70 – 71).

Предмет на настоящата статия е *музеят в Медвен*, който е осмислен като елемент на частично очертаната по-горе мрежа от културни топоси, гравитиращи към трайните следи от политическите дела и творческите изяви на талантливия писател и общественик. Специалното лъчение на медвенския музей на Захари Стоянов се допълва и от естествения култ на местните хора към „техния“ Джендо, отраснал в овчарската среда на Котленския Балкан и завършил краткия си житейски път като председател на Народното събрание – втори по значимост пост в държавата по това време след княжеския. И като некоронован владетел в царството на самородните ни писатели.

Родното село на Захари Стоянов Медвен възниква през XVI век, когато българи от Котленско и Карнобатско намират убежище в закътаните гънки на Стара планина. През следващите векове селото се разраства, достигайки до 300 християнски и двайсетина мюсюлмански къщи в началото на 70-те години на XIX век – по данни на унгарския пътешественик Феликс Каниц. Приема се, че непосредствено преди Освобождението от османска власт населението на Медвен е около 1500 души – относително голям брой за планинско село. Основният поминък на населението са овчарството и свързаните с него абаджийство и вълненотъкачество. Турското име на селото – Папазкьой (Попско село), свидетелства за наличието на силна православна традиция, а българското – Медвен, за развитие на пчеларство и добив на мед, за което

благоприятстват природните условия. До началото на XIX век медвенци изпълняват функции и по опазване на планинския проход като дервентджии. Представени са и други занаяти, свързани с удовлетворяване всекидневните нужди на населението. Типична черта на местния бит е мобилността на мъжкото население, което поддържа овчарските си къшли в Добруджа, като успоредно с това е ангажирано с доставката на вълна, месо и други суровини за армията и за големите консумативни центрове – основно Одрин, Солун и Цариград (Chomakov, 2004, pp. 38 – 80).

Овчар от средна ръка е и бащата на Захари Стоянов – Стоян Джедев, който през летните месеци се грижи за стадата си в Добруджа, докато съпругата му Йова стопанисва имота и упражнява домашните занаяти, свързани с обработката на вълната, и възпитава общо седемте деца на семейството, най-голям от които е Джендо Джедев. Като първо дете, той е роден в дома на дядо си, където първоначално е живяло семейството на родителите му. През 1854 или 1855 г. баща му построява отделна къща, в която бъдещият писател израства (Stamov, 2020, p. 356). Бъдещият революционер остава в тази къща до 1866 г., когато поема към село Инджекьой (днес Тополи), Варненско, за да помага на баща си в овчарлъка. При различни обстоятелства Летописеца се връща в родния си дом – след ареста по време на Априлското въстание, по време на пловдивската си кариера на чиновник и политик, след преместването си в София в края на 1885 г. Както в семейни спомени, така и в отделни документи, излезли изпод ръката на Захари Стоянов, съществуват податки за привързаността му към бащиния му дом в Медвен и за носталгията, която го изпълва, докато пребивава в него в годините на житейската си зрелост (Tashev, 2000, pp. 34 – 36, 79, 181, 208, 872 – 873).

След смъртта на Стоян Джедев през 1881 г. в построения от медвенеца дом остават да живеят някои от синовете, снахите и внуците му. Най-продължително в къщата пребивава братът на Летописеца – Марко, който през 1918 г. се изселва в Горна Оряховица, а къщата е продадена на овчаря Джендо Симеонов. До средата на миналия век имотът запада, през 1947 г. е откупен от наследниците на последния собственик и влиза в публичния сектор[2]. Първоначалната идея на този акт на одържавяване е да се създаде музей на Захари Стоянов. Действията обаче се забавят в продължение на две десетилетия и чак в края на 60-те години – по дирижирана политическа инициатива, членове на казионната детска пионерска организация подемат кампания за възстановяване на къщата и за създаване на музея. Двигател на процеса е и краеведът педагог Михаил Далъкчиев. Средствата са събрани като дарения от цялата страна, а реставрационните дейности са извършени от местни строителни организации. Официалното откриване на експозицията е на 6 май 1968 г., като по този повод и до днес на фасадата на къщата стои следният надпис: „Ние съживихме този дом, пред който се прекланяме“;

6 май 1968 г.; Национален пионерски щаб „Захари Стоянов“ при Двореца на пионерите [в София] „Георги Димитров“ (Ikova, 2003, pp. 233 – 234).

Архивни документи, поне по мои сведения, за тези събития не са съхранени в музея или в други институции. Първите достъпни ми снимки от обекта – интериорни и екстериорни – са от 1971 г., но за тях ще стане дума по-нататък. Факт е обаче, че от създаването си през 1968 г. до наши дни музеят на Захари Стоянов в Медвен не е затварял врати за посетители, като дворните пространства и къщата се обгрижват добре и предлагат адекватна музейна интерпретация на историческата фигура, около чиято културна памет функционират. Към момента на щатна работа в музея са уредник, екскурзовод и лице по поддръжката. Това дава възможност да се посрещат посетители всеки ден, включително в събота и неделя.

Като архитектурен обект, историческата къща е представител на традиционната за селото и региона дървена строителна технология (Chomakov, 2004, pp. 33 – 36; Stamov, 2000, pp. 113 – 119). Изпълнена е изцяло от дърво, разположена е направо върху земята (без избени помещения) и е двуетажна. На първия етаж има две жилищни помещения и малка складова стая. Вторият етаж включва две жилищни помещения, малък коридор и пространен открит чардак. Стълбището между двата етажа е външно, но разгърнато в добре защитеното от широката покривна конструкция пространство. Вътрешните стени също са изградени от дърво, като някои от тях са измазани с типична за епохата мазилка от кал и слама. В основното жилищно помещение на първия етаж е изградено огнище, а стените са покрити с резбовани долапи. Пред входа на първия етаж – под стрехата, като отделно съоръжение е изградена пещта за хляб и други печива. В пространния двор няма допълнителни постройки, но в оригиналния вариант по правило са съществували паянтови стопански сгради – за животни, за съхранение на провизии и за инвентар. В момента целият имот е опасан с каменна ограда, покрита с каменни плочи – тикли. Сградата е идентифицирана като недвижима културна ценност с национално значение[3]. Тя е общинска собственост на Община Котел, предоставена през 2004 г. за стопанисване и управление на Историческия музей – Котел.

Специален акцент в двора на къщата е *паметникът на Захари Стоянов*, поставен през 2003 г. с лице към входа на дома му. Негов автор е скулпторът Димитър Боров. Средствата за монумента са събрани с дарение и са част от инициатива за уплътняване на художествената среда в музея. Той представлява бюст-паметник – глава, положена върху каменни плочи, която е обърната с лице към входа на къщата (Ikova, 2003, pp. 232 – 233). Монументалната композиция създава атмосфера на интимност и усещане за присъствие на видния българин в културното пространство на обекта. Тя обаче леко измества центъра на културното пространство от жилищната сграда – основно ядро на мемориалния комплекс.

Експозицията на музея е претърпявала няколко промени от създаването си до наши дни, но те са по-скоро дизайнерски, а не толкова съдържателни. Културно-историческият наратив гравитира около личността на Захари Стоянов, но като основна присъства и темата за историята и традициите на село Медвен. Чрез тази тема културният топос изпълнява ролята на място на памет не само за политика и писателя, но и за местния обществен развой от създаването на селището през XVI век до средата на миналото столетие.

На *първия етаж на къщата* има две помещения. В едното се намира офисът на уредниците, а другото е експозиционна зала, в която е представен битът на средно заможно медвенско семейство през втората половина на XIX век. Пространството е пресъздадено по класическия метод на музейната реконструкция, като акцентът е по същество етнографски. С автентични предмети от селото е подредена основната жилищна стая, включваща част за спане и почивка с миндери, кухненска част с типично за региона огнище и с многоброен кухненски инвентар. Текстилът също е продукт на локалните традиции – вълнени черги, възглавници, килими и завивки. Дървените долапи и вратата към складовото помещение („задник“) са реставрирани отлично, като на компрометираните от времето места са поставени обновени компоненти, които се вписват отлично в оригиналната конструкция. Достъпът на посетителите до помещението не е ограничен и това осигурява възможност то да бъде разгледано с максимална обстоятелственост. Липсата на надписи, етикети, табла и други информационни компоненти подсилва усещането за автентичност. Тази автентичност обаче се отнася до типичната медвенска традиционна къща, а не до конкретния бит на семейството, в което е израснал Захари Стоянов, чиито оригинални вещи не са съхранени през трите отминали от Възраждането епохи.

На *втория етаж на жилищната сграда* са разгърнати още две теми в две стаи и малкото свързващо ги коридорче. Визираната част от наратива е класическа веществено-документална експозиция, включваща информационни табла с текстове, снимки и схеми и движими културни ценности, поставени във витрини. Като стилистика и дизайн, тя гравитира към класическите модели – без дигитални разширения и други иновации. При все това разказът е пълноценен, коректен от историческа гледна точка и съдържателен. Таблата са единни по оформление, структура и шрифт, като са спазени приемливите пропорции за съотношение между текст и визуален материал.

В *залата вляво* са подредени десет табла и две витрини. Първите осем табла представят историята на село Медвен от създаването му до средата на миналия век. Отделено е място на поминъците, демографията, архитектурата и традициите на селото. Показани са част от природните забележителности, които и днес са част от местния ландшафт. С качествени снимки са илюстрирани

типичните занаяти, семейните традиции, местните женски и мъжки костюми. Специален акцент е ранната история на медвенските институции – църква, община, училище, читалище. На две отделни пана е събрана визуална и енциклопедична информация за видни медвенци, направили през XX век успешни кариери в армията, политиката, науката, изкуството и медицината. Осем са и представените „видни потомци на медвенски родове“. Сред тях се откроява актрисата Татяна Лолова, свързана по линия на бащиния си род със селото. Двете класически музейни витрини предлагат реконструкция на традиционно мъжко облекло от селото, реферирщо към предметния свят, свързан с поминъка на овчарите. Дрехите са оригинали от фонда на музея, които не са в отлично физическо състояние, но присъстват убедително в необемното пространство на старинната стая. Именно в тази стая се предлага знание за Захари Стоянов – род, семейство, и родословно дърво. Тази подтема предава непрекъснатост на разказа в целия етаж и фокусира вниманието върху патрона на културното пространство.

Залата вдясно е посветена изцяло на личността на Захари Стоянов. Чрез седем тематични табла и три витрини са очертани обществената и творческата дейност на медвенеца. С фотографии и кратки текстове е осмислена ролята му на ключова фигура в Априлското въстание от 1876 г. и в Съединението от 1885 г. Отделено е място за изключителния му труд „Записки по българските въстания. Разказ на очевидци“. В самостоятелно табло са показани основните вестници, които е издавал и на които е сътрудничил. Могъщият му журналистически талант е илюстриран и с копия от чуждестранни вестници, на които през 80-те години на XIX век неуморимият писател е бил дописник. Показани са и първите издания на историческите му очерци за Васил Левски, Христо Ботев, Любен Каравелов, четите от 1867 – 1868 г., Чардафон Велики и др. Малкото факсимилета на оригинални негови ръкописи показват почерка му и допълват атмосферата на автентичност. Припомнено е участието му в русенската масонска ложа. Чрез снимки са експонирани реликви, свързани с участието му в парламентарния живот на Княжество България. В тази част на експозицията няма пространни текстове, а само цитати и пояснения към снимки и факсимилета. Важен съдържателен акцент е списъкът с псевдонимите на твореца, който показва не само неговата многоликост, но и чувството му за хумор. Само припомням няколко от най-показателните за последната особеност на Захари Стоянов – Барон Лулчо, Барон фон Тиквеш, Барон Цървулко, Даскал Плачко и разбира се – Захария С. Медвенец.

В залата са поставени *три витрини* – две хоризонтални и една вертикална. В хоризонталните по не най-професионален начин са подредени книги от Захари Стоянов – първи и ранни издания. Артефактите са като цяло ценни, но липсва подробно пояснение и физическото им състояние не е добро. Третата витрина пази най-важните оригинали в музея – фрака и куфара на

общественика, които по стечение на обстоятелствата са се върнали в родното му село. Макар и единични, тези артефакти имат голямо символно значение с посланията си за приобщаването на бившия овчар към европейския елит (фрака) и за пътешественическата съдба на неуморимия творец и политик (куфара). Определена находка е решението да се експонира копие на личния печат на Захари Стоянов, чийто оригинал се съхранява в Регионалния исторически музей – Пловдив. Вертикалната витрина е добре разположена и оформена, като допълнителните веществени елементи в нея подсилват въздействието на двете споменати движими културни ценности. Премисленият разказ, разгърнат в залата, до известна степен се битовизира от постланата по дължината на залата шарена медвенска черга.

Цялостното впечатление от Музея на Захари Стоянов в Медвен е за *един смислен и завършен културен топос*, който се вписва успешно в смисловите оси и в географията на музейната мрежа в България (Boneva, 2020, pp. 340 – 342; Velikov, 2020, pp. 70 – 71). Той историографира и визуализира паметта за видния деец по маниер, който съответства на съвременните интерпретации на развитието на нацията през XIX век. Фигурата на Летописеца е положена сполучливо в естествената за него среда на формиране и първоначално вписване в обществото. Наративът е балансиран и премерен с лек уклон към политическата биография на възрожденеца за сметка на относително необемното представяне на въздействието му върху литературните процеси и върху формирането на канона за Възраждането.

Музеят предлага и беседа към експозицията, в която са детайлизирани и доразвити основните теми и подтеми на разказа. Тя също отговаря на актуалното състояние на хуманитаристиката, но включва и някои остарели клишета за Захари Стоянов. В това отношение би трябвало да се преосмисли представата за „неграмотното овчарче“, което едва ли не по някакво чудо създава белязани с отпечатъка на гениалността наративи и успоредно с това с лекота се вписва в политическия елит на нацията. Както мнозина изследователи през последните десетилетия настояват, когато напуска Медвен и когато се разделя с овчарлъка, Захари Стоянов не е нито полуграмотен, нито необразован за времето си българин (Tashev, 2000; Valchev, 2010). Той неспирно чете, учи чужди езици, търси подходяща за интелектуалните си интереси среда, пише неуморно – включително и обемна кореспонденция. Фактът, че не получава системно високо образование, не го принизява. В подобно положение са и други дейци, например Петко Славейков, който също има формиращо положение в литературата ни през XIX век и е самоук. В този контекст на легендата за „неграмотното овчарче“, което десетилетие след като научава азбуката, създава шедьовър на прозата, трябва да се гледа като на художествена фикция – една от многото жилави фикции, които хитроумният медвенчанин Джендо Стоянов ни е завещал чрез нетърпящото възражение свое слово.

Паметта на Захари Стоянов в село Медвен се пази и чрез събития, организирани обикновено по повод годишнината от рождението му. От откриването на експозицията не са съхранени по-съществени следи, но от честването на Летописеца през 1971 г. има цикъл от 22 архивни снимки, които разказват за едно добре подготвено тържество[5]. То се провежда в две части – на 3 декември сутринта в Медвен и вечерта в Сливен, и включва събрание на открито в центъра на селото с речи на политически фигури, ученически рецитал, поднасяне на венци и цветя в родната къща на възрожденеца и тържествено събрание със съпътстваща изложба и културна програма същата вечер в зала „Георги Кирков“ в Сливен. Цикълът фотографии е запечатал официалността и градивната ритуалност на тържеството, които са свидетелство за настъпващата по това време „реабилитация“ на Захари Стоянов в комунистическата публичност, която през предходните две десетилетия го е неглижирала. Причината, поради която в ранните десетилетия на държавния социализъм Летописеца е поставян на втори план, е яркото русофобство, което той отстоява през последните години на политическата и журналистическата си кариера[6]. Тази политическа позиция е в категоричен дисонанс с проруската/просъветската политика на комунистическия режим.

На тържеството през декември 1971 г. е поставена мраморна плоча в центъра на селото, която отбелязва мястото, където ще бъде издигнат *паметник на Захари Стоянов*. Реализацията на този процес продължава почти десет години и завършва през 1980 г., когато паметникът е официално открит. Той е създаден от скулптора Иван Нешев (1927 – 1987). Архитект на композицията е Росица Грънчарова. Тя представлява гранитен монумент на Захарий Стоянов в цял ръст, създаден със специфичната за твореца техника – чрез композиране на видимо обособени каменни късове. Осезаемата мекота и вглъбеност в изражението на Летописеца е истинско постижение в работата с не особено деликатния планински камък. Паметникът и до момента е естествен център на селото и национален стожер на респекта на България пред динамичната и в голяма степен трагична фигура на Летописеца.

През последното десетилетие Медвен е средище на периодични научни форуми и изложби, посветени на Захари Стоянов. Сред тя се откроява събитието от 2020 г., когато беше отбелязана 170-годишнината от рождението на твореца. По този повод беше организирана тематична кръгла маса, в която учени и краеведи представиха доклади върху делото на видния деец[7]. Създадена е практика и за конкурси за ученически есета и други прояви, приобщаващи младото поколение към духовното наследство на възрожденеца. Макар и локално свързани само с родното място на твореца, тези събития показват способността на местната общност да пази жив спомена за своя знаменит съселянин, белязал българския XIX век с неотразимата си лична и творческа харизма.

В *Музея на Съединението* в Пловдив е експонирана в голям размер разпознаваемата снимка на членовете на Тайния централен български революционен комитет от 1885 г., подготвил историческия акт от 6 септември. На нея са петимата членове на комитета, които са се събрали след успешния завършек на „Пловдивската революция“ и са си направили студийна фотография – режисирана и сценографирана като за музейна експозиция или за страниците на бъдещ учебник по история. В центъра на снимката е Захари Стоянов – естествен лидер на комитета. Облечен с костюм без вратовръзка, седнал по естествен начин на земята, насочил поглед встрани от окуляра на фотоапарата, деецът излъчва увереност и достолепие на същински интелектуалец. Какъвто и е. При почти пълната липса на съхранени визуални автентични визуални материали от дните на Съединението, тази снимка днес е съпоставима по значимостта си на исторически източник с епохалния мемоарно-художествен наратив „Записки по българските въстания“. Тя е свидетелство не само за могъщия политически талант на медвенеца, но и за инстинкта му за историчност, свързан с необходимостта следите от миналото да се пазят, (ре)конструират и препредават на следващите поколения. В този смисъл *музеят на твореца в Медвен* може да се мисли като смислено и трайно сбъдване на желанието на Летописеца да продължи да бъде част от шареното битие на своя народ десетилетия, а защо не и столетия след напускането света на тленното.

БЕЛЕЖКИ

1. Джендо Стоянов Джедев е рожденото име на първородния син на медвенския овчар Стоян Джедев Далакчиев, който в началото на 70-те години на XIX век вече се подписва с псевдонима Захарий Стоянов, с който е останал известен в историята. С това име той се подписва над книгите и под статиите си през най-активния си творчески период – от Освобождението до смъртта си през 1889 г. Тук приемам наложилата се форма на името Захари Стоянов, която в по-голяма степен се вписва в съвременната езикова норма и е придобила широка популярност в културните среди през последния половин век.
2. В настоящия текст използвам въведената от Тодор Ташев метонимия Летописеца, отнасяща се за Захари Стоянов, като пълноценен синоним на името на дееца.
3. Държавен вестник, бр. 38 от 16 май 1972 г.
4. Част от сведенията за къщата музей и за паметта за Захари Стоянов в Медвен получих от уредника ѝ Васил Димчев, който на 20 юли 2025 г. отдели време да ми представи мемориалния дом и да ме запознае с документи и факти от неговото съществуване през десетилетията. Благодаря и на Надежда Янкова – главен уредник на Историческия музей – Котел, за помощта, която ми оказа при издирването на материали и данни по темата.

5. Държавен архив – Сливен, фонд 1071 (Окръжен съвет за култура – Сливен), опис 1, архивна единица 92, л. 1 – 22.
6. Важно свидетелство за споменатата „реабилитация“ е включването на Летописеца в групата на водещите възрожденци в том от поредицата „В спомените на съвременниците си“, издаден от официалното издателство на Съюза на българските писатели „Български писател“ (Минев, 1967).
7. В Медвен отбелязват 170 години от рождението на Захарий Стоянов. 6 септември 2020. – Сливен, Радио 999. – https://radio999bg.com

ЛИТЕРАТУРА

Бонева, В. (2020). *Мемориалните музеи и експозиции в културната инфраструктура на България*. Фабер. ISBN 978-619-00-1080-7.

Великов, И. (2020). *Музейни репрезентации на националното възраждане. Образи на наследството.* ИИК РОД. ISBN 978-954-476-085-4.

Вълчев, Г. (2010). *Захарий Стоянов и символният капитал на Българското възраждане.* Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. ISBN 978-954-07-3064-6.

Даскалов, Р. (2013). *Как се мисли Българското възраждане. 10 години по-късно. Историографско проучване.* Второ издание. Просвета. ISBN 978-954-01-2769-9.

Димитров, И. (2000). Двуликият Захарий. В: Ташев, Т. (ред.) *Захарий Стоянов и нашето време. Доклади и научни съобщения по повод 150-годишината на Летописеца.* София: Народно събрание. ISBN 954-22-0295-4.

Икова, Ив. (2003). *Съзвездие от ярки личности.* Варна: Издателство „Колор принт“. ISBN 954-760-058-3.

Минев, Д. & Ал. Бурмов (ред.) (1967). *Петко Р. Славейков, Любен Каравелов, Христо Ботев, Захари Стоянов в спомените на съвременниците си.* Издателство „Български писател“.

Петрова, Р., Ст. Чирпанлиев. (1994). *Захарий Стоянов. Библиография*. Сливен: Съюз на българските писатели. Стамов, Ст. (2020). *Дървената народна къща. Систематика и типологизация*. Трето преработено издание. София: Хермес.

Ташев, Т. (2000). *Животът на Летописеца.* Вулкан-4. ISBN 954-488-043-7.

Чомаков, Хр. (2004). *Миналото на село Медвен и медвенските родове*. ИК Жажда. ISBN 954-795-072-X.

REFERENCES

Boneva, V. (2020). *Memorial museums and exhibitions in the cultural infrastructure of Bulgaria.* Faber. ISBN 978-619-00-1080-7.

Chomakov, Hr. (2004). *The past of the village of Medven and the Medven genus*. Zhazhda Publishers. ISBN 954-795-072-X

Daskalov, R. (2013). *How the Bulgarian Revival is Thought About. 10 Years Later. Historiographical Study.* Second Edition. Prosveta. ISBN 978-954-01-2769-9.

Dimitrov, I. (2000). The two-faced Zahariy. 2000. In: Tashev, T. (ed.). *Zahariy Stoyanov and our time. Scientific papers on the occasion of the 150th anniversary of the Chronicler*. Sofia: National Assembly. ISBN 954-22-0295-4.

Ikova, Iv. (2003). *A constellation of bright personalities.* Varna: Color Print Publishing House. ISBN 954-760-058-3.

Minev, D. and Al. Burmov (eds.) (1967). *Petko R. Slaveykov, Lyuben Karavelov, Hristo Botev, Zahari Stoyanov in the memories of their contemporaries*. Bulgarian Writer Publishing House. StamoV, St. (2020). *The wooden folk house. Systematics and typology*. Third revised edition. Sofia: Hermes.

Petrova, R., St. Chirpanliev. (1994). *Zahariy Stoyanov. Bibliography*. Sliven: Union of Bulgarian Writers.

Tashev, T. (2000). *The life of the Chronicler*. Vulkan-4 Publishers. ISBN 954-488-043-7.

Valchev, G. (2010). *Zahariy Stoyanov and the symbolic capital of the Bulgarian Renaissance*. University Publishing House "St. Kliment Ohridski". ISBN 978-954-07-3064-6.

Velikov, I. (2020). *Museum representations of the national revival. Images of heritage*. ROD Publishers. ISBN 978-954-476-085-4.

MUSEUM AND MEMORY OF ZAKHARI STOYANOV IN THE VILLAGE OF MEDVEN

Abstract. The article outlines key moments in the history of the Zahari Stoyanov (1850 – 1889) Museum in the village of Medven and analyzes the current state of the cultural topos. The museum was established in 1968 in the house where the prominent writer and politician lived with his parents, brothers and sisters before leaving his native village in 1866. The old wooden residential building is well preserved and excellently restored. Together with the courtyard and the two monuments to Zahari Stoyanov in Medven, it is a major place of local and national memory for one of the most remarkable Bulgarian artists and statesmen of the 1880s. The historical site is included in the register of immovable cultural values of national importance. It is in the administrative structure of the Historical Museum, Kotel. The main exhibition includes three halls with ethnographic and historical materials. There are also several authentic artifacts that belonged to the Chronicler. The historic building and the exhibition in it are the subject of cultural and educational tourism, which is a prerequisite for the development of the region. Both the museum and the memory of Zahari Stoyanov in Medven are essential elements of the nation's cultural memory of the Bulgarian Renaissance era.

Keywords: museum; Zahari Stoyanov; Medven; cultural memory

✉ **Prof. Vera Boneva, DSc.**
ORCID iD: 0000-0003-3009-8750
Researcher ID: AAG-6292-2021
Scopus Author ID: 54683351000
University of Library Studies and Information Technology
Sofia, Bulgaria
E-mail: v.boneva@unibit.bg